

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Syntagma De Statv Morientivm

Rader, Matthäus

Avgvstæ Vindellicorvm, 1607

Hauptteil

urn:nbn:de:hbz:466:1-43004

I.

NOBILE SYNTAGMA
DE STATV MO-
RIENTIVM.

EX SS. PATRIBVS
CHRYSOSTOMO, GREGORIO
THEOLOGO, ATHANASIO, ME-
taphraſte in Eustratio, Cyrillo, Martyrio Antio-
chię Pontifice, Maximo, Nilo, Gregorio Ma-
gno, Dionyſio, Diadocho, Baſilio;
conſcriptum, atque ex MSS.
translatum notisque
illustratum.

CHRYSOSTOMVS DIVI-
nus Myſtes, Hęc (poſt lon-
gam de decedentibus diſpu-
tationem) inquit: ET HIS
multo grauiora, quę minus
dicendo explicari poſſunt, dum prouident
morituriẽtes, alij quidem metu exanima-
ti è lecto necquicquam fugere conantur;
alij dentibus frendunt, alij genas laniant,
alij oculos miſerådum in modum contor-
quent, & manus, (natura paullatim defici-
ente, linguaq; ſibi penitus ardẽte & exare-
ſcente,

I.
*D. Chryſo.
de dormiẽ-
tibus.*

scence) contrahunt. Vident enim tunc à
 cœlestibus ministris animam formidabili
 quodam modo, pro suo iure, euocari; à ma-
 lis autem spiritibus lectum obsidentibus
 rationes exigi, actionemque & accusatio-
 nem perpetuam institui, qua animam ad se
 rapere conantur. Dein vident * furem re-
 pente ingredi, vt animam à corpore diuel-
 lat, quæ egressa in peregrinas, penitusque
 ignotas sedes tristissima proficiscitur. Hic
 fratres, opus multis & votis & patronis,
 multisq; pietatis operibus. opus, inquam,
 multo Diuorum præsidio, magnoque, dum
 per aëris insidiosum iter ad cœlum pene-
 tres, cœlitum comitatu & societate. Etenim
 si hîc in terris, in longinquas profecturi
 oras, aut peregrinam urbem, ductore &
 propugnatore indigemus; quib. tum auxi-
 liis, imo ducibus erit opus, vt per principa-
 tus & potestates tenebrarum harum, quos
 oracula diuina publicanos & exactores ap-
 pellant, euadamus? Quapropter antequam
 ab illis anteuertamur, locū occupemus, &
 curramus, priusquam capiamur: vitæ enim
 summa breuis, iudicium prolixū, finis pro-
 pinquus, terror grauis, qui liberet nullus.
 Perpende quo statu sint animæ apud infe-
 ros, quæ prius abiecto Dei timore, & præ-
 ceptis

* Mortem
 intelligit
 ex Euan-
 gelio.

ceptis eius neglectis, exiguam nunc petunt
 tormentorum relaxationem, nec impe-
 trant, sed intra altum terræ chaos ignauiam
 deplorant suam, ac delicias, supra, cætera-
 que flagitia cōmissa serò dolent, plangunt-
 que, cum spes veniæ superest nulla. Qua-
 propter etiam atque etiam beatos ac feli-
 ces prædicamus sanctos illos & iustos, ac
 illos qui in tenera ætate diem suum obie-
 runt, quando gustus ille poculumque mor-
 tis nobis tam periculosum est, quod illis sa-
 lutare fuit, nobis horrificū, illis gloriosum,
 nobis principium pœnarum illic subeun-
 darum, illis grata & optata laborum quies,
 qui tantum non palam dicere videntur.
 Nos angeli pacis placide è corporibus euo-
 carunt, quorū ductū sine offensā principa-
 tus, aëreasq; potestates penetrauimus, ni-
 hil enim quod à nobis exigerent, aut spe-
 rarent, in nobis repererunt. Viderunt castū
 & intemeratum corpus, & erubuerunt,
 viderunt puram & fulgentem animam, &
 præcipientes fugerunt: viderunt rectam sin-
 ceramq; linguam, & obmutuerunt. Trans-
 iuimus illos & risimus, incessimus per illos
 & contēsimus explosimusque dum canere-
 mus: Benedictus Dominus, qui non dedit
 nos in captionem dentibus eorum, laqueus
 contri-

Psal. 123.

contri-

4 SYNTAGMA DE STATV

contritus est, & nos liberati sumus. Inde occurrentes nobis beati cœli proceres applausere, & his verbis consalutauere: Expectati adestis amici Christi, bonorū æternorum æterni cohæredes.

2. *Gregorius Theologus.* Atque etiam Gregorius ille, cui cœlestis sapientia Theologi nomen impertiuit, in Cæsarij germani sui funebri laudatione dicit: Sapientum dictis persuasus credo, quamuis pulcram & amantem Christi animam corporis nexibus expeditam, statim in sui ipsius contemplatione & pulchritudinis admiratione defixā (veluti ea re, quæ tenebras menti offundebat, quocumque nomine sit appellanda, detersa & disiecta) admirabili quadam voluptate gaudioque perfundi & exilire, atque plenā lætitiis (quæ à graui præsentis vitæ ergastulo euaserit, pedicæque corporis quibus alæ mentis deprimabantur, excusserit) ad conditorem suum proficisci, repositamque beatitatem, qua potest facultate, quasi per imaginem degustare.

3. *D. Athanasius.* Pari modo magnus Athanasius, in sancti Antonij vita narrat: Cum enim diuinus ille Antonius cibū sumpturus horâ nonâ ad cōsecrandam mensam surrexisset, animaduertit se, auocata à corporis sensibus mēte,

exce-

exc
ext
me
ho
ster
cor
pro
nio
obi
vit
per
der
uit
pro
pec
erg
re
exp
sub
mo
cte
att
bis
cœ
me
cta
sta
aci

excedere, miroque quodam modo seipsum extra se constitutum, à quibusdam sublimem per aërem duci, in quo dira quædã & horrida monstra intuebatur, quæ obistere, viamque, ne penetraret, intercludere conabantur. Cum verò ductores pro illo propugnarent, exigebant hostes ab Antonio vitæ antea actæ rationes, quamvis illis obnoxius non esset. Cum porro ab ipsis vitæ incunabilis acta vellent repetere, haud permittebant id vitæ duces: pueritiæ quidem errata Dominus, inquit, ipse deleuit, quæ vero posteaquam monachum est professus, Christoque se consecrauit, ab eo peccata sunt, licet quærere. Accusatione ergo instituta, cum Antonium conuincere de peccato non possent, liberum illi & explicatum ad cœlum patuit iter. Hinc subito sibi restitutus, cœnæ tamen immemor, in eodem vestigio totum diem & noctem gemebundus & precabundus hæsit; attonitus enim cogitabat, quibus cum nobis colluctandum, quantisque laboribus ad cœlum enitendum esset: & hoc ipsum esse meminerat, quod Apostolus diceret, colluctandum nobis contra principes & potestates tenebrarum harum. In hoc enim aëre hostis potestatem habet nos oppugnandi

diac tentandi, qua nobis ratione viam ad
 cœlū intercludat. Hinc maximè illud mo-
 nebat, cum diceret: sumite armaturam Dei,
 vt possitis resistere in die malo, vt hostis dū
 nihil, quod vobis mali obiiciat, reperit, vi-
 ctus & puffedactus discedat. Quare constan-
 tissimè in cœpta virtutis via progrediamur,
 haud ignari, si quid vllō die neglexerimus,
 nobis Deum propter neglectum tempus
 nō indulturum, sed acrius propter ignau-
 iam puniturum. Sic enim apud Ezechie-
 lem discimus, sic & Iudas vnica nocte om-
 nem præteriti laboris fructum perdidit.
 Neque enim aduersarius noster à cogita-
 tione nos perdendi vnquam desistit, & vbi
 cessantes offendit, vehementius oppugnat.
 Vt verò assiduè desudemus, apostolica nos
 voce egregiè Paulus incitat, cum dicit: quo-
 tidie morior. Etenim si, quasi quotidie mo-
 rituri vixerimus, in peccata nunquam pro-
 labemur. Est autem sensus dicti, vt quoti-
 die expergefacti, non putemus nos ad ve-
 speram victuros: & vesperi cubitum pro-
 fecti, non arbitremur nos cubitu surrectu-
 ros. Quo sermone ad quendam ab ipso ha-
 bito, de animæ nempe ex corpore demi-
 gratione, qui post excessum è vita, locus
 eius sit futurus, proxima nocte, vocatus à
 quo-

quodam è cœlo : Exi, inquit, Antoni, & sus-
spice.

Egressus cum oculos in cœlum sustulisset, vidit quemdam ingenti staturâ, formidabili aspectu tremendum gigantem, & quosdam è terra volando enitenres, quos protensis ille manibus, conatus prohibere, alios quidem comprehendit, prohibuitq; alios autem quo minus liberè euolarent prohibere non potuit, & super his quidem immane illud monstrum dentibus horrendum fremebat, de cadentibus autem mirificè plaudebat. Hinc eiusmodi vox ad Antonium delata. Perpende Antoni, quæ spectas. Igitur illustratis oculis mentis cognovit, animorum illam esse ad cœlum viam : atrum verò & procerum illum gigantem, hostem esse humani generis cacodæmoné, qui fontes à cœlo arceat, innocentes euadere in cœlum doleat.

Itaq; eximius ille Eustratius tot palmarum athleta, iam ad vltimum martyrij certamen profecturus hunc in modū est precatus : Laudans laudabo te Domine, quod respexeris humilitatem meam, & non con-
cluseris me in manibus inimicorum meorum, & erueris ex necessitatibus animam meam ; & nunc protegat me dextera tua, &

b 2

veniat

4°

*S. Eustratius Martyr**Psal. 30.*

veniat super me misericordia tua, quoniam turbata est anima, & in dolore propter excessum ex corpore suo, ne occurrat ei prauum consilium aduersariorum eius, & impediatur eam propter commissas vitæ præteritæ noxas, Propitius esto mihi Domine, vt ne impiorū spirituum tenebricosos intueatur vultus anima mea, sed suscipiant illam angeli tui lati & fulgentes. Da gloriam nomini sancto tuo, & maiestati tuæ, siste me ad sanctum tribunal tuum, in iudicio, ne rapiat me manus principis mundi huius, & in imum inferorum barathrum detrudat.

*s.
S. Cyrillus*

Magnus in super Cyrillus in Catholica sua hæc dissertans inquit: Michaël Archangelus, quando cum diabolo de Mosis corpore contendebat, non est ausus iudicium blasphemiam inferre, cum dixit: imperet tibi Dominus. Quo voluit occultam eius ingenus humanum potestatem ac tyrannidem, quam ex Adami culpa acceperat, prodere, cum permisit illum de Mosis corpore contendere, vt intelligeremus animas ad locū quietis proficiscentes, ab inferorum tyranno & perduellibus Dei spiritibus, intercipi. Hinc est, quod animas nostras à corpore excedentes angeli sancti recipiant,

Ita

Ira & Martyrius * Antiochiæ pontifex
 in eadem epistola testatur. Dum anima è
 corpore emigrat, statim ei post digressum
 cœlites occurrunt angeli, simulque deter-
 rima dæmonum caterua, vt illam vel hi, vel
 illi ad sedes præteritæ vitæ actis, siue bonis,
 siue malis conuenientes* deducant, ad ex-
 tremū vsque mundi diem custodiendam,
 quo die omnes ad tribunal producemur,
 & vel ad vitam quietam, beatam, atq; sem-
 piternam, vel ad æternum vlticium flam-
 marum incendium destinabimur. Quod
 Deus cum vellet per quandam veluti simi-
 litudinem ostendere, fecit vt in Mofi de-
 functione Michaël Archangelus cōpare-
 ret, & cum aduersario suo, malo dæmone
 de Mofi corpore pugnaret, eundemq; re-
 pelleret, ac Domino rerum conditori iu-
 dicium hoc permitteret, vti nempe disce-
 remus, animæ, postquam ex corpore ex-
 cessit, certamen instare, nobisq; ad ange-
 lorum auxilia comparanda bonis operibus
 opus esse, quando hostes contra nos odio
 & inuidia ardent fremuntq;.

Quapropter & Magnus ille Maximus,
 Christi que confessione clarus ad Ioannem
 cubicularium scripsit. Quis dilecte, pecca-
 torum

6.
 * Consilio
 addit, An-
 tiochiæ. Fu-
 it. n. alius
 Hierosoly-
 mitanus,
 cui Salu-
 stius suc-
 cessit, Et est
 in Vita S.
 Saba.
 * Ad cœli
 nempe, vel
 inferos, vel
 purgatori-
 um ignem.

7.
 S. Maxi-
 mus.

torum meorum onere pressus, diuorum
angelorum non timeat præsentiam, à qui-
bus ex diuino decreto, præsentis vitæ de-
uunciato sine à corpore per vim cum in-
dignatione pellitur. Quis vel tenuissimæ
sibi culpæ conscius impiorum aistorum
atrocitatem, stygiorum portentorum oc-
cursum non reformidet? quando infelicè
animam, à corpore iam expulsam, quisque
in aère ad se trahere raptareque conatur,
noxarumque commissarum obiectione
ignominia mactare, omni que ratione ad
miserandum assequendæ beatitatis despe-
rationem adigere. Post illam verò in aère
disceptationem, factorumque exactas ra-
tiones, sequitur lamentabilis casus ad infe-
ros, & in altissimis tenebris, mæstoque si-
lento habitatio, nec alio damnatæ animæ
pascuntur alimento, quam vsitato illo væ,
væ, grauissimoque luctu, & acerbissimis
lachrymis, ac mærore quodam pudoris
pleno, ex scelerum turpitudine concepto,
quando nihil aliud in omne momentū ex-
pectant, quā iustam ex iusto factorum iu-
dicio talionem. Hæc ergo illis perennem
creant ægrimoniam & cruciatum, expecta-
tio inquam resurrectionis, & formidabilis
Christi ad illum diem aduentus, quo die
nobis

nobis ad tremendū illud tribunal assistendum, atque de omnibus vitæ dictis, factisq; ratio reddenda erit; vnde ad dextram iudicis constituti, inexplicabilium gaudiorum promissam recipient felicitatem; ad sinistram vero collocati, æternas inferiorū flamas, tenebrasq; exteriores, & dentium stridorē, æuum porro nullis sæculorū æternitatibus finiendū, ignominiam præterea ac supplicium sempiternū sustinebunt. Hæc inquam, hæc iam tum prospicientes ac penitantes merito sanè veluti latebris abditæ, omniq; patrocinio destituti, lugent ac lamentantur, vbi nec sapientis possunt amplius documenta audire, cū dicit. * Quodcumq; facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos; quo tu properas; * quoniam non est in morte, qui memor sit tui, & dicat: memor fui Dei, & delectatus sum, neque per confessionem expiatus & salutis gratiæque restitutus, quod Deus omnem confitendi & emendandæ vitæ spem exclusit.

* Eccles. 9.

* Psal. 6.

Vnde & B. Nilus hortabundus dicit. Reuoca in memoriam, qui staturus sit apud inferos; & perpende, quomodo nunc affecte

8.

s. Nilus.

sint ibi animæ: in quali & quam mæsto silentio, quali & quam acerbo luctu, quanta in trepidatione & angustiis, qua in expectatione futurorum malorum in omnem æternitatem durandorum, cum sensu minimè carebunt, nec vllum eiulandi facient modum.

9. *S. Gregorius
us M.P.R.*
*Sic an-
tationes.* Sed & Gregorius illud Urbis illustre fides in Dialogo ad Petrū scribit: Si enim, inquit, sanctorum animas in cælo esse credimus; omninò etiam impiorum animas apud inferos esse constanter affirmabimus. Et quemadmodum sanctos beatitudo lætificat in cælis, animique voluptate perpetuò satiat, ita necesse est, vt credamus impios apud inferos mœrore, luctu, & dolore semper, velut igne quodam fornacis arde- re & vri, quemadmodum de Lazaro & Epulone in Euangelio legitur.

10. *Dionysius
Areop.* Quod verò singuli, cum in vltimis versantur, ex præteritæ vitæ memoria, de futuris aliquid præsentiant, illud argumento est, quod (quemadmodum Apostolicus ille Dionysius in volumine, de ijs, qui sanctè obdormierunt, tradit) cum ad vltimam vitæ præsentis lineam veniunt, & immorta-
litas

litatis viam ac statum iam proximum aspiciunt, ac velut præsentem intuentur, illicò Dei munera laudent, ac cœlesti voluptate permulceantur, quando non formidant amplius, ne in vitium prolabantur, sed probè norunt, bonis se decretis sine fine perfruituros. Sordibus verò peccatorum inquinatis, & flagitijs contaminatis, si qua diuinarum rerum cognitione antea fuerunt imbuti, quam perniciosè ab animò reiecerunt, seseque prauis desiderijs emanciparunt. cum ad vltimum vitæ articulum perueniunt, non perinde ac prius, diuina lex contemnenda apparet, alijsque iam oculis exitiales illas voluptatum illecebras intuiti, vitam religiosam, quam stultè deseruerunt, lamentabili voce, sua sponte iam prædicant, & à vita mortali, propter vitæ transactæ flagitia nulla spe bona suffulti, expelluntur. Quorum nihil vsu venit ijs, qui cum virtute vitã traduxere, cū è vita decedunt, ex quibus, quicumq; ad vitæ metã accedunt, ob præteritorum certaminum memoriam sancto quodam gaudio cumulantur, & viam immortalitatis ingenti cū alacritate & lætitia ingrediuntur. Quod ipsū etiam cœlestis ille Diadochus declarat, cū in hæc verba loquitur: Quod nisi, vt par

b 5

est

B. Diadochus.

est pœnitentiam egerimus, omniaque nostra delicta per confessionem exposuerimus, metum quendam occultum ad vitæ finem in nobis deprehendemus. Proinde rogandus erit Dominus, vt amore ipsius occupati, sine timore inueniamur. Nam qui in horrote quodam metuque versantur; clara dant argumenta, se ad inferos abituros. Anima verò Deo per charitatem iuncta, emigrationis tempore, prauis omnibus cupiditatibus deuictis, ad angelos pacis gestiens abit, & ab ijs cum triumpho ad cœlum deducitur.

S. Nilus.

Et rursus S. Nilus: Verè, inquit, tremendum est mortis sacramentum, quando terribiles visu formæ, & formidanda illa môstra animam assiduè territant, atque ad egressum urgent, quando dæmones dira ei facinora obiectant, & minitabundi velut in prædam inhiant, illam mox ad luctuosam & mœstam sedem, & ad supplicium opportunum, quasi ad gustum quendam & terrorem sensumque futurorum tormentorum detracturi, quando conscientia ad seipsam conuersa ob sua peccata expauescit, & prodeliictis supplicium expectat. Hinc corpus (ob animum ad summas angustias redactū) sudore perfusum iacet, foris que per signa pro-

prodit, quid intus patiatur. Interioris enim perturbationis status, per ea, quæ foris apparent argumenta, notatur. Hinc quemadmodum qui amarum gustant pharmacum ex amaritia potionis, indicem animi contrahunt vultum, & per signum in fronte corrugata expressum, atque obtorti oris habitum ostendunt, quomodo erga medicinam sint affecti, interioremque animi aversionem per frontem & vultum declarant.

Iterum ergo D. Chrysostomus ait: Nescitis, quomodo in morte reuoluat anima noxas suas? quemadmodum infra pectus omnia contorqueat? Hinc est, quod à multis audiatur tum de vinculis, aliisque formidandis spectris narrari, quorum nec aspectum quidem ferre possunt morituri. Hinc & lectum ipsum magna vi concutiunt, & circumstantes horrifico vultu contuentur, anima seipsam intus contorqueante, & ægrè à corpore discedente. Quod si trucium hominum aspectum reformidamus, quid non patiemur, cum truculentos, minaces, seuos ac potentes spiritus intuebimur, quando nos è corpore euocabunt, quando animam necquicquam lamentantem vi extorquebunt, atque à corpore conuellent.

Itaque

D. Basilius

Itaque Basilius Magnus nos cohortatur, ac dicit: Ne tu, ne diem de die extrahas; ne in diem à te non expectatum incidas, quando præcisa longioris vitæ spe, auxilium prestabit nullus, conclamabunt medici, desperabunt domestici. calamitas vbiq; ingruet. nemo subleuabit, diutius viuendi facultas negabitur. Quando crebro anhelitu, siccaq;ne anima fatigatus, febris ardente depascêris, cum ab imò trahens pectore suspiria, neminem qui tuas vices doleat inuenies, cum tenue quid & obscurum sonabis, nec quisquam audiet. Quidquid autem proloqueris, velut aliena loquentis, contemnetur. Nemo te igitur in anibus verbis circumueniat, subitum enim exitium imminet, quod te velut turbo repente euerteret. Veniet enim spiritus teter, qui animam tuam peccatorum vinculis constrictam magna vi de corpore depellet, & abripiet, que frequenter respectans ad præsentia se conuertet, & instrumento vocis & interclusa lacrymarum via, muta lamentabitur. O quoties te ipsum vellicabis, atq; in te sæuies; quoties ingemisces, & necquicquam super malè consultis malèque factis indolebis. Quas verò tunc intus voces per dolorem cordis tui concipies? Væ mihi, inquit,

quies,

qui
farc
filia
cati
spur
sem
Iust
non
gi, &
teip
cum
mis
uol
ci p
me
ren
ner
tart
æst
& f
ren

E
chi
xex
fer
ma

quies, quod grauem peccatorum meorum
 sarcinam non abiecerim; O impia mea cō-
 silia, O nefaria pacta. Nunc ob breuē pec-
 cati vsuram, æternis mactor supplicijs, ob
 spurcam corporis illecebram & ardorem,
 sempiternis flammaram trador incendijs.
 Iustum iudicium Dei; vocabar, & surdus
 non audiui, libros sacros testes horum le-
 gi, & irrisi. Hæc inquam. & huiuscemodi
 teipsum deplorando lamentaberis. Ergo
 cum pœnitentiæ locus est, tute tui ipsius
 miserere, vltimumque vitę diem animo re-
 uolue, diem inquam, verè, supra quam di-
 ci potest formidandum, diem exitus tre-
 mendum, luctam animi & arctum angō-
 rem, violentam eius à corpore conuulsio-
 nem, vrgentem Dei sententiam, inhiantes
 tartari laruas, animam intus tumultuantē,
 æstuantem, vehementerque trepidantem,
 & serō cum proficit nihil amplius, pœni-
 tentem.

ANNOTATIONES.

EX Boica & Augustana Bibliotheca nactus co-
 dices MSS. Græcos Georgij Hamartoli mona-
 chi seu Georgij Logothetæ, hoc Syntagma *περί τῶν*
κεκοιμημένων reperi, dignūq; iudicavi quod trans-
 ferrem & libello selectarum historiarum quasi
 mantisam seu mnemosynon quoddā mortis, quod
 in

in

in memoria lectori ad libri calcem venienti hæret adijcerem. De Hamartolo seu Georgio Logotheta non disputo.

Codex Boicus vsque ad Basilium Imperatorem, Hamartolum præfert. Postea Georgium Logothetam. Augustanus ultra Constantinum Heraclij filium non progreditur.

Quod ad SS. patres attinet, quædam hodie leguntur apud illos de ijs quæ hoc loco laudantur, quædã nobis vetustas invidit. Nam D. Chrysostomi oratio *περὶ τῶν κοιμωμένων* desideratur. Quavis in quinto volumine extet oratio super illis D. Pauli verbis *Nolo vos ignorare fratres de dormientibus*. In illa tamen oratione nihil ad rem præsentem dicitur, sed contra potius mortuos non esse lugendos. In oratione *περὶ θανάτου*. hæc oratio sæpius in orã laudatur, quamvis hunc orationis locum non legerim. Est tamen similis in homilia L I V. ad cap. 15. Matthæi simillimusq; apud Ephrãm Syrum in sermone de ijs qui in Christo obdormierunt, tom. 3. p. 775. Gerardo Vossio interprete & scholiasta. Ego locum tantum huc facientem apponam. *Non vides apud fratres morientes, animamq; agentes, quibus assidemus, quàm terribilia tunc eis accidere cernantur? quo pacto corripiantur? quomodo perturbentur, & quo pacto suspirent? Non aspicias eos sudoribus frigidis & amarulentos, instar messorum in agro: quomodo oculos huc illucq; retorqueant: quomodo alij dentibus strideant: quomodo obtorpescant & expauescant, tumultuarieq; agant. Et quo pacto ex lecto exiliant, fugere volentes, licet nequeant, videntq; ea, quæ nunquam prius viderunt; Et audiunt à potestatibus, quæ nunquam antea audierunt: Et patiuntur.*

patiuntur, qua nunquam aliàs passi sunt; quarentes qui eos redimat, & nemo est qui liberet; requirerentes socios, & nemo adest qui ipsos comitetur; requirerentes aduocatos ac patronos, & nemo qui ausit.

Et infra:

Repente constringitur ei lingua, immutantur oculi, concutitur mens, silet os, impediturq; vox, quando dominica copia atque satellites aduenerint. quando formidabiles exercitus inuaserint, atque apprehēderint. quando diuini nunciij atque emissarij animam ex corpore migrare iusserint. quando inexorabiles apparitores, in iudicium nos trahentes detulerint: quos miserabilis tunc spectans homo, etiamsi Rex sit, etiamsi magistratum ac praefecturam gerat, etiamsi Tyrannus sit, etiamsi Imperator ac monarcha fuerit, omnino commouetur; & sicut domus à terre motu, concutitur: totus contremiscit, sicut folium à vento raptū: totus turbatur, tanquam passerculus à venatore: totusq; pauidus & attonitus redditur, videns horribiles ante se exercitus; videns formas peregrinas & validas: videns figuras ac species atroces: videns facies seueras & austeras: videns ordinem atque comitatum, quem nunquam antea conspexerat.

Hic locus in D. Gregorij Nazianzeni funebri oratione extat cum Eliæ Cretenensis commentario. quem *παρὰ τὸν ἄνω* ita exponit. Multi viri sapientia diuinitus instructi (inter quos est etiam sanctus Dionysius) illud aiunt, mihiq; fidem faciunt, quod pulchra omnis & Deo cara anima, posteaquam ex hoc mundo discesserit, corpore, cum quo prius astricta erat, soluta, interim quidem, simul atq; soluta est bonum illud, quod eam manet atq; expectat, presentiēs, ac velut agnoscens, mirifica quadam voluptate & exultatione perfunditur, atque ad Dominum suum hilarius pergit.

pergit.

pergit, nimirum presenti hac vita, tanquã graui carcere & ex quo vix quisquam elabi queat, fuga relicta, propensioneque animi ad huius mundi res, non secus ac firmissimo quodam vinculo excussa: à quibus mentis facultas, ad Deum sursum tendens (indifferenter enim diavoi as vocabulum pro mente accipit) quæ natura ita comparata est, Et ad ipsum velut pennis quibusdam attollatur, coniunctumq; corpus subleuet, deorsum trahitur: ac recõditam sibi beatitudinem velut per imaginem quandam, quam percipit, paulo post autem coniuge & cõturbernali carne à terra recepta, quæ & eam primo dederat, & rursum aliquod tempus seruandam susceperat, celestem gloriam & na cum ea possidebit. Et quæ ibidem prolixè disputantur.

3. Athanasij quoque laudatam hïc D. Antonij vitam in manibus habemus. Qui de Antonij scriptoribus plura desiderat, Baronium 17. Ian in Martyrol. consulat.

4. S. Eufracius nobilis ille Christi athleta & martyr: quantus humani iudicis contemtor, tantus supremi numinis cultor. Extant elogia eius apud veteres & nouos. Celebratur in omnibus Fastis eius nomen, gesta Metaphrastes descripsit, in quibus & hæc eius ad mortem proficiscentis legitur oratio, quam supra vidisti.

5. Quæ vero sit illa Catholica Epistola, quam hic ex Cirylo adducit, & mox è Martyrio, ignoro. Cirylos claros tres potissimum nouimus: Alexandrinum qui & Magnus opinor hic vocatur, & Hierosolymitanus, & Cyrillus posterior historicus. Hïc, auctor Syntagmatis, dubio procul Cyrillum Alexandrinum nominat, cum vocet, Magnum. Cuius quidem Canonicas epistolas duas in primo volumine Bibliothecæ SS. patrum legi, sed nullum verbum

bum de Mose vel contentione Angeli & Diaboli in illis.

Martyrius Antiochenus certatim à Theodoro Lectore, Nicephoro, Hamartolo, cuius hæc sunt verba, laudatur. Εφ' ᾧ Μαρτύριος Ἀντιοχείας, διὰ τὴν τῶ ζήνωνος περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστεν, διασροφὴν ἀποταξάμενος τῆς ἐπισκοπῆς, ἐπ' ἐκκλησίας εἰρήκε. Κλήρω ἀνυποτάκτω, καὶ λαῶ ἀπηθεί, καὶ ἐκκλησίᾳ ἐρρυπωμένῃ ἀποτάσσομαι, φυλάττων ἐμαυτῷ τὸ τῆς ἱεροσύνης ἀξίωμα. Quare Martyrius Antiochiæ pontifex propter Zenonis in fide Catholica tuenda perfidiam, sese abdicans in Ecclesia dixit. Clero cõtumaci, populo refractario, Ecclesie inquinatæ renũcio, seruata mihi sacerdotij dignitate. Plura quoque apud Baronium Annal. 6. A. C. D. II leges. Sed de huius scriptis an aliquid extet ignoro. nullus dubito mendum inesse huic loco: quomodo enim Cyrillo adscribit Epistolam Canonicam, cum dicit idem à Martyrio in eadem epistola scribi?

Maximi ὁμολογητῆς scriptũ* in Bibliotheca Reip. Aug. Græce MS. extat, vti & alia eiusdem in Bibl. SS. patrum. Sed iuuat ex ipso Maximo, nam dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ, transcribere locũ, imo propter argumenti vtilitatem totam epistolam transferre, quando hætenus nec latinè, nec Græcè quod sciam exiit. Ita ergo Maximus ad Ioannem Cubicularium de salutari luctu.

7.
* Ad Ioann.
Cubicula-
rium.
Ex mem-
branis Bi-
bli. Reip.
August.

Ex omnibus literis tuis magnũ percipio gaudiũ, miraque perfundor lætitiã, cum intelligo, te benedictum Dominum meum, laudandã illa tristitiã affici, vt, qui sciam per luctum hunc, qui secundum

Deum est, ad nunquam poenitendâ salutis poenitentiam deduci eos, qui timore Dei penitus occupati & perculsi sunt, poenitentiam inquam, quæ non permittit animum à diuinis legibus desciscere, & ad res fluxas & perituras contra naturæ præscripta sensum inclinare, per quas infelicem animâ eorum, qui vitâ in otio & ignaviâ degunt, improba pessimarû cupiditatû inueterata confusio & consuetudo, in castes & laqueos diaboli præcipitem agit, omniumq; flagitiorum magistram & parentem efficit, ut quæ vim & naturam animi peruertat, & per iræ impetum, & cupiditatum perturbationem a statu rationis deiectum, per se trahentibus sensuum affectibus & tyrannis subiiciat. Mens enim vel semel, oppressâ rationis facultate, corporis cupiditatibus irretita, quanta quanta est, tota ad pessimarum rerum cogitata & inuenta præceps ruit. Quapropter dies noctesque assidue numen precor (quamquam ipse multis oneratus noxis) ut salutarem huic mærorem & tristitiam vitiorum expultricem, virtutumque omnium venerandam matrem & procreatricem, nunquam à benedicto Domino meo auferat, ut hac munitus, stimulum peccati retûdas. Nemo quippe, qui hanc intra penetrale pectoris admisit, cacodæmonis telis obnoxius capietur, nemo qui hanc clam in animâ clausam tenuerit, hostium quamuis varios & frequentes insultus formidabit, nemo qui huius familiaritate & conuictu delectatur, ad ea quæ sensu tanguntur, animû inflectet, nemo qui ad huius præscriptum mores componet suos, pereuntium rerum curis inquinabitur, nemo qui hanc cogitationum & memoriæ vinculis constrictam tenebit, patietur sensus suos ad flagitia, prolabi, nemo hoc
sensu

Sensu tristitiæ in animo affectus, se alijs maiorem existimabit, sed contra potius, omnibus minorem & esse & haberi volet, nemo hac ab animo ornatus, facile rerum diuinarum memoriam cognitionemque abiiciet, nemo qui sibi hanc penitus coniunxerit, religiosę vitæ leges ignorabit. Huius Spiritus sanctus est auctor, cum animos iustorum ingreditur. hanc ergo solam noui esse gaudiorum in cœlo procreatricem, est enim hæc cœlestis tristitia sementis quædam, quæ maturos fructus æternorum bonorum, gaudia inquam sempiterna parit. hanc, reuocata in mentem recordatio mortuorum renouat, hanc perscriptorum in conscientia peccatorum studiosa lectio nutrit; hanc mortis meditatio; & accerrimus in digressu animi a corpore dolor semper formidatus, sibi propriam vendicat. Hanc impressus menti, auctorum improbitatis demonum impetus, quem in animam ad cœlum euntem, facturi sunt, & accerrima vitæ exactæ reddenda ratio inextinctam custodit.

Quis enim, dilecte, sordibus peccatorum, vt ego inquinatus beatarum mentiæ præsentiam, à quibus vitæ præsentis finis ex diuina sententiâ pronuntiatur, non reformidet, quando volens nolens animus è corpore vi cum indignatione pellitur. Quis sibi de contaminata flagitijs mente conscius immanes deterrimorum & truculentissimorum dæmonum insultus non pertimescat, cum infelicem animâ iam a corpore exturbatam, ad se quisque in aëre pertrahere conatur, & ob commissarum noxarum, exprobatonē ignominia mactare, omnique ratione ad miserâdam beatitatis desperationem adigere. Hunc salutarem animi dolorem auget firma comprehensio status animarum apud in-

*Hæc deli-
bavit au-
tôr Syn-
tag.*

feros, qui disceptationem illam cum sceleratis illis spiritibus habitam, & vitæ præteritæ exactam in aëre rationem, consequitur. quemadmodum (inquam) in densa noctis caligine degant; illud mœstum & altum silentium, quod non nisi accerbissimis pascitur lacrymis & lamentis; & tristi (qui ex scelerum atrocitate nascitur), pudore, quando aliud nihil per omne tempus expectant, quam iustam ex iusto Dei iudicio factorū cōpensationē & damnationem. Hanc tristitiam efficit illa resurgendi spes, & augustissima tremendaq; magnificentissimi aduentus Christi maiestas, & formidabilissimus ille iudicij dies, animo perpetuò obuersans, quo die cœlum omne, & terra vniuersa, totiusque adspectabilis mundi ornatus ingenti cum fragore, elementis immenso flammaram incēdio colliquescentibus, præteribunt, quod incendium naturam flagitijs nostris impuratam, venturo in nubibus puritatis auctori perpurgabit præparabitque: quo die sedes collocabuntur, & antiquus dierum præsidebit, & beatorum coelitem, angelorum & principum cœlestium infinitæ legiones cum timore & tremore adsistent, totaque mortalium natio & genus humanum ad dicendam causam cogetur, libri aperientur, qui nostra dicta, facta, cogitata accuratissimè consignata complectentur, Vnde omnibus omnia patebunt, quæcumque in tota rerum natura nobis sunt perpetrata, ideoque clarè alter alterius peccata intuebitur, quam clarè, apertè, & sincerè quisque sua ex libro suæ conscientiæ facta leget, pro cuius iudicio & sentētia alij quidem ad dextram iudicis collocati, immortalium bonorum promissa præmia reportabunt: alij verò sinistram fortiti locum, æterna flammaram supplicia, & te-

& tenebras extimas, vermemque nunquam moriturum patientur, dentibus stridebunt, & in æterno lacrymarum situ & squalore iacebunt. scelerumq; sempiterno pudore, plusquam vllis pœnarum exemplis & tormentis, damnati in omnem æternitatem cruciabuntur. Quæ omnia qua de factis reuera tremedis, qua de nominibus, nō obliuiscitur is, qui dolorem illum sanctum & diuinam tristitiam de peccatis concepit, sed perinde quasi oculis spectaret iudicem, & vicissim ipse spectaretur, ita semper affectus præsentis vitæ rationem piè & sanctè instituit, nihil cōtra cœlestem gratiam & vocacionem vel verbo, vel opere, vel cogitatione designās. Huius laudatissimi luct^o nobilissima soboles, præstantissimus inter humanas res thesaurus, animi submissio existit, qua pius, & amore, Dei inflammatus animus, reuera se omnibus inferiorem vilio remque existimabit, etiamsi imperatoria maiestate fuerit exornatus, vt qui se cognitione naturæ communis & imbecillitate (cui omnes, humanam sortiti vitam, sunt obnoxij) nequaquam factum purpuræ, naturæ conditioni præferendo, metiatur. Huius propugnaculum est animi lenitas & mansuetudo, ex qua impotentes iræ & cupiditatum perturbationes, & contra naturam impetus coercentur, & reprimuntur: qua mortales cœlitibus pares virtute fiunt: apud quos nullus furor aut iracundia existit, & quæ his affinis est obstrependi oblatrandine consuetudo, neque voluptatū sensus, qui omnes intelligentiæ nervos elidit & affectum in terram detrahit. Sed ratio sola imperium sibi totum vendicat, quæ rei diuinæ studio ardens mente, animum ultra sensum & naturæ conditionem extollit. Huius fructus extat charitas

quâ cum Deo, & inter nos coniuncti, tantam curam mutuam alter pro altero, pro viribus suscipimus, quantam Dei erga omnes clementia & misericordia largitur. Huius meta cœlum est, & divinorum ibi gaudiorum usura. Ad hunc quippe finem illa beata tristitia suos cultores & custodes deducit. Huius porro luctus signa sunt, oculos erudisse ad naturam tantum pro gloria conditoris contemplandam, nec ab aspectu fortunarum alterius, invidiam aut livorem trahere: aures adfuisse tantum verbo Dei recipiendo, & votis supplicantium audiendis; ad calumnias autem & spurca colloquia, si inferantur, constanter repudianda; linguam alijs laudandis consecrasse, nec obtractationibus aliorum aut convitijs inquinasse: Denique ut verbo complectar omnia, omnes partes cum corporis, tum animi ad spiritus sancti nutum attemperemus, totamque vim mentis nostræ ad veram pietatem intentam habeamus. Hæc ergo, benedicte, omni studio in nobis excutiamus, & si quidem inesse nobis illa reperiemus, diligenter custodiamus: si nihil horum in nobis deprehendemus, omni conatu comparare illa studebimus, omnibus propter Deum & communem naturam, hominibus subiecti, ad subita, & quæ præter nostram nobis sententiam eueniunt faciles & lenes. Constantes erga miseros, & peregrinos studiosi: patrociniis egentibus pro nostrâ facultate adesse parati. Cum amicis concordēs, nec contentiosi; erga notos officiosissimi, non duri & difficiles in tenues; cum ægris afflicti & humani: erga commotos patientes: cædentibus nos, ad veniam prompti, mœstis consolationis medicina. Demum omnibus omnia facti, cum propter timorem a
numi-

numinis, tum ob futuri iudicij formidinem ac minas, absque his enim modo recensitis, nulli salutis vlla spes est concipienda. Hæc & his plura cogit me ad te amor tui perscribere, quem temperare non possum, quando omnino refingere ille te amor cupit, & velut cum presente sermocinari, & cum absente per literas colloqui cogit, sed nō gratis hanc dicendi facultatem suscipiamus; Etenim cum alijs quoque siue patronis siue aduersarijs huiusmodi dissertationem instituemus. Ego verò qui hæc dico, & illi qui audiunt ad tremendum illum iudicij diem, alteram nos in partem comparemus. Vale. Faxit Deus vt omnes, & qui docent quæ sunt docenda & qui audiunt, fecisse, quæ leges diuinæ præscribunt, nec audisse tantum, vel dixisse per gratiam Christi Dei seruatoris nostri, qui nos ad gloriam & regnum suum vocauit, reperiantur.

Hæc Maximus. Diadochi & Nili testimonia quero.

S. Gregorij M. verba ex Dialogo non bona fide retulit Græcus, quem hic ex MS. verbatim ponam, cui ipsam Gregorium subijciam. Nec est quod mirere hunc locum esse interpolatum, idem in alijs Dialogi capitibus sunt ausi Græci. Quod ita esse Ioannes Diaconus in vita S. Greg. lib. 4. c. 75. testatur. Quos libros Zacharias sancta Ecclesia Romana Episcopus Græco latinoque sermone doctissimus temporibus Constantini Imperat. post annos ferme *centum septuaginta quinque in Græcam linguam *conuertens, orientalibus Ecclesijs diuulgauit, quavis astuta Græcorum peruersitas in commemoratione Spiritus sancti à Patre procedentis, nomen filij syrtinradens abstulerit. Hactenus Ioannes. Locus autem de spiritu sancto in fine secundi libri, ita apud D.

9. lib. 4. c.
28.

2.

Centum
quadra-
ginta octo
emendant
alijs.

* Romana
& Germa-
na fide Za-
charias pō-
tic. Dialo-
gos verte-
rat, poste-

Gre-

viores pri-
mam cor-
rupturam.

*εκ τῆ πα-
τρὸς καὶ υἱοῦ
scribendū
erat Gra-
ecis.

Gregorium legitur. Cum enim constet, quia pera-
cleus spiritus sanctus a patre semper procedat &
filio; cur se Filius recessurum dicit, ut ille veniat,
qui a Filio nunquam recedit. ? Græca interpreta-
tio ita habet hodie: φανερόν ἐν ὑπάρχει, ὅτι τὸ
παράκλητον πνεῦμα, ἐκ τῆ πατρὸς προέρχεται, καὶ
ἐν τῷ υἱῷ διαμένει. quæ latinè sic intelligas. Cla-
rū enim est, quod paracletus spiritus a Patre *pro-
cedat, & in Filio maneat. Sed quemadmodū hunc
locum contaminarunt, ita illum quoque de quo
hic disputamus, in quo de beatorum gaudijs & im-
piorum pœnis statim a morte ferendis agitur. MS.
ergo ita habet: Εἰ γὰρ τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς ἐν
ἔρανῳ πιστεύομεν εἶναι, πάντως καὶ τὰς τῶν ἀ-
λαστωλῶν ἐν τῷ ἄδη τυγχάνειν ἀδιασάκτως ὁμο-
λογήσομεν. καὶ καθάπερ τὰς ἀγίας ἢ μακαριότις
ἐν ἔρανοῖς εὐφραίνει καὶ θυμωδείας ἀποπληροῖ διηνε-
κῶς, ἔτω πιστεύειν χρῆ, ὅτι τὰς ἀμαρτωλῶς, ἐν ἄ-
δη λύπη τε καὶ σενοχωρία καὶ ὀδύνη συνέχει δια-
παντός, ὥστερ καμίνη φλοξί τὰς ψυχὰς αὐτῶν
φλογίζουσα, οἷα δὴ καὶ τὴν κατάλαζαρον καὶ πλάσιον.
Hæc latinè iam supra legisti. Nunc audi, quid hic
omissum quid adiectum. Zachariæ pontificis in-
terpretatio huius capituli S. Gregorij adhuc sence-
ra legitur, ex qua de MS. existimare poteris.
Ἐὰν τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς ἐν τῷ ἔρανῳ εἶναι ὁπί-
σευσας τῇ τῆς ἱερᾶς συντυχίας πληροφορία, δέον ἐστίν,
ἵνα καὶ τὰς τῶν ἀδικῶν ψυχὰς ἐν τῷ ἄδη εἶναι, ἐκ
παντὸς πιστεύσης, ἐκ γὰρ τῆς ἀνταποδόσεως τῆς ἐνδοτά-
της δικαιοσύνης ἐξ ἧς οἱ δίκαιοι δοξάζονται, ἀναγκαῖον

ἴσιν, ἵνα καὶ οἱ ἀδικοὶ πάντως κριθῶσι. καθάπερ γὰρ τὸς
 ἐκλεκτὸς ἢ μακαριότης εὐφραίνει, ὅτω πιστεῖν χρῆ,
 ὅτι καὶ τὸς ἀδίκους, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν
 τὸ πῦρ καταφλέγει. Gregorius ipse ut vides ad ver-
 bū translatus; sic. n. ille. Si esse sanctorū animas
 in cœlo facti eloquij satisfactionē credidisti, oportet,
 ut per omnia esse credas & iniquorum animas in
 inferno. *Quia ex retributione aeterna iustitia, ex qua
 iusti gloriantur, necesse est per omnia et* Ἐ
iniusti cru-
cientur. Nam sicut electos beatitudo lætificat, ita
 credi necesse est, *quod a die exitus sui,* ignis repro-
 bos exurat. Ordo tantum vnius sententiæ muta-
 tus, in verbis ut vides, in sensu nihil à Zacharia per-
 versum. Illa. n. (ex retributione) &c. ap. Gregoriū
 sequuntur alterā periodū. (Nam sicut) &c. Sed Ha-
 martolus multa peruertit. omnia enim quæ alio
 caractere sunt impressa omisit, & ea, de Lazaro &
 diuite adiecit, sensumq; immutauit. Data opera il-
 la (quod a die exitus sui) neglexit. Græci enim in
 ea fuere opinione, (quæ quidem nunc ab Ecclesia
 damnata est, & hæresis iudicatur) Animas iusto-
 rum ante extremum iudicij diem cœlesti gaudio
 non frui, nec in cœlum admitti, impiorum item
 impias animas ad inferos non detrudi, sed in qui-
 busdam ergastulis terræ, vel in aere lugere, & ex-
 pectare vltimum tribunal. De beatis idem sensere
 Armeni, & Irenæus Martyr. Theophilactus Bulga-
 rum episcopus, D. Bernardus, Ioannes pontifex
 XXII. qui tamen antequam sententiam pronun-
 ciaret, ut est in definitione Benedicti, decessit. Sed
 ea tempestate ab Ecclesia hæc controuersia non-
 dum erat definita, quam Benedictus XI. in extra-
 uag. declarauit, & Consilium Florentinū finiuit:
 & beatorum animas, quæ culpis carent, recta cœ-

lib. 4. c. 28.

lum petere, & beatitudine vera frui: & damnatorum qui in capitali noxa vitam finierunt, ad inferorum ultima supplicia recta detrudi. Lege super hac re Alphonsum à castro lib. 3. verbo Beatitudo hæresi 6. Hinc est quod Græcus ille potissimum Gregorij verba (à die exitus sui) omiserit. De his quoque capitibus supra dictum in Viridario.

Quæ ex Dionysio Areopagita adducuntur, ex libro de Eccles, hierarchia c. xi. sunt petita. Eadem laudat verbatim Elias Cretenfis ad orationem funebrem Gregorij Nazianzeni, qua Cæsarium fratrem celebravit.

Finiam Syntagma, ode funebri è patriâ linguâ expressâ, vt humano generi lessum canam, & te iuxta mecum ad vitæ præsentis contemtionem, & futuræ spem & expectationem ducam excitemque.

ODE